

OPERATŐR

SZAKMAISMERTETŐ INFORMÁCIÓS MAPPA

Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program
(HEFOP) 1.2 intézkedés

„Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat fejlesztése”

OPERATŐR

Feladatok és tevékenységek

A leforgatott film beállításain a csapótábla az első kép, melyet a kamera már rögzít, s csattanó hangját követően indul a felvétel. A csapótáblára krétával írják rá a jelenet és a beállítás számát, a felvétel időpontját, a napszakot, a film címét, a rendező és az operatőr nevét.

Az operatőrök munkaeszköze a filmfelvevő gép tulajdonképpen a szem egy érdekes tulajdonságán alapuló szerkezet, alapelve azonban nagyon régóta ismert. Ez az alapelve, hogy amikor a fény a szemünkbe érkezik, rövid időre nyomot hagy a retinánkon (szemünk ideghártyáján). Erről a jelenségről már az időszámításunk előtti korból is találunk említéseket.

A filmfelvevő gép elődje tulajdonképpen egy egyszerű gyerekjáték, melyet 1825-ben egy orvos készített el. Egy kis kartonlemez egyik oldalára madarat rajzolt, a másikra kalitkát ülőrúddal. A kartonlemezhez két cérnát erősített, amelyeknek segítségével, két kézzel meg lehetett pörgetni. A képek gyors mozgását a szem úgy érzékelte, mintha a madár a kalitka belsejében, az ülőrúdon ült volna.

Ezt a találmányt tökéletesítette az 1833-as években Plateau, egy belga professzor, aki egymáshoz kapcsolódó mozgás fázisokat ábrázoló rajzokat használt. Az egyes fázisokat ábrázoló rajzokat, a mozgás sorrendjében egy tengelyre erősített és egy henger alakú lemez belsejére rögzítette. A rajzokat egy ugyanazon a tengelyen elhelyezett másik lemezre vágott nyíláson keresztül lehetett megnézni. A megpörgetett hengerek azt az érzést keltették, mintha a szem folyamatos mozgást látna. Talán ez az egyszerű szerkezet közelítette meg legjobban a filmvetítő gép működési elvét.

Innen már csak egy ugrás volt a rajzok fényképekkel történő fölcserélése, majd pedig a filmszalag feltalálása 1889-ben. A nagy feltaláló, Edison óta a mozifilmek 35 mm-es úgynevezett normál szélességű szalagra készülnek.

A legnagyobb moziban néha 35 mm-ről 70 mm-re felnagyított filmeket is vetítenek. 1923. táján alakult ki a keskenyfilm (16 mm-es) szabvány, amelyre évtizedekig a filmiparon kívül álló filmkészítők, (amatőr filmesek és a kísérleti filmesek) dolgoztak. A keskeny filmből alakították ki a 8 mm-es (majd a szuper 8-as) filmformátumot. Egyetlen

percnyi normál méretű (35 mm-es) mozifilm csaknem harmincméternyi filmszalag lepergetését jelenti. Egy átlagos hosszúságú (másfél órás) játékfilm filmszalagja közel két és fél kilométer hosszú.

Melyek a jellemző feladatok, tevékenységek ebben a szakmában?

Az operatőrök feladata a külső képi világ filmszalagon történő rögzítése. A filmes operatőrök először elolvassák a film forgatókönyvét, megismerkednek a karakterekkel, helyszínekkel, a film mondanivalójával. Térben és időben elhelyezik a cselekményt. Az előkészületek második fontos mozzanata a rendezővel való egyeztetés, melynek során derül ki, hogyan gondolkodik a filmről, kinek milyen elképzelései alakultak ki a történet megismerése során. Ezt követheti a helyszín kiválasztása, ami gyakran nagyon hosszú, kitartó keresés eredménye. Az operatőr fejében gyakran csak egy kép van arról, mit szeretne viszontlátni a felvevőgépe lencsében.

Ilyenkor ötletet adhat egy régi emlék, egy fotó, vagy egy szép beállítású különleges fényviszonyokat bemutató festmény. A forgatás előtt egyeztetnie kell a stáb többi tagjával, akik berendezik a díszletet, öltöztetik és sminkelik a szereplőket, vagy éppen a világításról gondoskodnak. Az operatőr sok- sok próbálgatás után megkeresi a legmegfelelőbb kameraállást, beállítja a távolságot, megtervezi a kamera mozgását a jelenet közben. A film készítése során folyamatosan egyeztet a rendezővel és instrukciókat ad a világosítónak. Egy- egy jelenetet többször is felvesz (többféle beállítással, más fényvel, más napszakban, különböző technikákkal), amíg meg nem születik az általa megálmodott kép. A felett hasznos (tehát jól sikerült) képanyagból úgynevezett musztert (vetíthető munkaanyagot) készít. Részt vesz a felvett anyag vágásában, amikor az egymástól külön felvett jelenetek egy egésszé állnak össze. Tevékenysége során figyel a zenére. Megteremti a kép és a hang harmóniáját a filmben. Munkájának eredménye lehet dokumentumfilm, játékfilm, rövid, vagy koncertfilm, vagy akár animációs film is.

A televíziós operatőrök gyakran hasonló (ha nem is ilyen részletesen kidolgozott) forgatókönyv szerint dolgoznak. Legtöbbször híreket, eseményeket örökítenek meg kamerájukkal, tévéfilmet, reklámot, vagy más televíziós műsort (vetélkedőket, vitaműsorokat, stúdióbeszélgetéseket) készítenek.

Milyen anyagokkal, eszközökkel kell dolgoznia?

Az operatőr általában a film forgatókönyve alapján dönti el, hogy részt akar-e venni egy produkció megvalósításában. Két legfontosabb munkaeszköze a kamera és a fény, nélkülük nem jöhetne létre a kép.

A helyesen megválasztott fényforrás alapvető az operatőr munkájában. Tárháza kimeríthetetlen a fehér gömblámpától a neonsövön keresztül és a gyertyán keresztül a természetes fényig.

Az operatőr használhat nagy állványhoz rögzített, vagy kézi kamerát attól függően, mit kíván meg a jelenet és a film. Dolgozik magával a filmszalaggal, annak feldolgozása során számítógépet használ. Fontos társa a határidőnapló. A jelenetek felvételekre szánt idő szigorúan beszabályozott.

Hol végzi a munkáját?

Megemlíthetünk műtermi, filmstúdióbeli, beltéri és kültéri felvételeket. Az operatőr munkakörnyezete épp ezért rendkívül változatos. Dokumentumfilm forgatásakor a helyszínt maguk a szereplők határozzák meg, a felvétel az ő természetes közegükben (lakásukban, munkahelyükön, kedvenc szórakozóhelyükön) készül. De készülhet felvétel börtöncellában, imbolygó hajóbelsőben, havas hegycsúcsokon is. Film vagy reklámfilm esetében előfordul, hogy egy nyári jelenet forgatására több száz kilométert kell utazni, vagy egy uszodai jelenet felvételeit derékig vízben állva kell elkészíteni. A munkakörnyezet tehát folyamatosan változik: hol csillogó, fűtött bálterem, hol sötét, hideg barlang, egyszer kellemes szobabelső, máskor egy szélfúttá, vagy esőben ázó mező.

Munkája során kikkel kerül kapcsolatba, kikkel van dolga?

Az operatőr munkáját a munkakörnyezetéhez hasonlóan a legváltozatosabb munkakapcsolatok jellemzik. Elsőként kell kiemelnünk a stáb tagjai közül a rendezőt, aki az egész felvételt irányítja, összefogja a stáb tagjait. Az operatőr az ő közvetlen munkatársa, ezért alapvető fontosságú a köztük lévő összhang, a hasonló ízlésvilág, egymás tudásának kölcsönös elismerése. A közvetlenül az operatőr mellett általában egy segítő is dolgozik, aki közvetíti az operatőr instrukcióit, segít a beállítások

megvalósításában, kezeli a fényforrásokat, szűrőket, stb. A másik alapvető munkakapcsolat a világosítóval való együttműködés, a fény ugyanis a jelenet lelke lehet, képes megváltoztatni hangulatokat, jelentéseket, képes befolyásolni magát a mondanivalót is.

Ezen túlmenően, a forgatás során az operatőr szinte a stáb minden tagjával kapcsolatba kerül: színészekkel, díszlettervezőkkel, sminkesekkel, kellékesekkel. A film előkészítése során találkozik a forgatókönyvíróval. A vágás során hangmérnökökkel és vágókkal. A film költségvetése kapcsán egyeztetnie kell a producerrel (aki a filmhez szükséges pénzüsszegegről gondoskodik).

Követelmények

Milyen fizikai igénybevétellel, megterheléssel jár a munkavégzés?

Ha televíziós stúdiókban dolgozó operatőrörről van szó, akkor a legnagyobb megterhelést talán a folyamatos állás és az állványra rögzített, vagy vállon hordott kamera mozgatása jelenti. Ezen túl, mivel munkájuk eredményét rengeteg ember látja a készülékek előtt ülve, a figyelem, összpontosítás és fegyelmezett munkavégzés jelent inkább szellemi, mint testi leterheltséget. Külsősként készíthetnek felvételt egy sporteseményt végigállva, egy felvonulást követve, kézi kamerával a vállukon, kiteve az adott időjárási viszonyoknak: hidegnek, szélnek, esőnek, hónak, vagy éppen nagy hőségnek.

Filmes operatőrök esetén elég, ha magunk elé idézünk néhány szokatlan filmes jelenetet, amikor az operatőrnek a szereplőkhöz hasonló módon és környezetben (gyors autóban ülve, barlangban kúszva, plafonról belógatva) kell mozogniuk, hogy közeli felvételeket készíthessen.

Az operatőr szakma tehát amellet, hogy rendkívüli szellemi munkát, odafigyelést igényel, fizikailag is megerőltető, jó állóképességet, megfelelő izomzatot és erőnlétet és kitartást követel. Olyan embereknek ajánlható, akik egy szép felvétel, tökéletes képsor kedvéért képesek térdig merülni a sárban, egy jó szögben elkapott beállításért harmincadjára is felvenni ugyanazt a jelenetet, egy jó anyag elkészítése érdekében kilométereket gyalogolni kamerával a vállon, vagy heteket várni egy esőre.

Milyen környezeti ártalmakkal, hátrányokkal járhat a szakma gyakorlása?

Főképp szabadtéren készült jelentek kapcsán beszélhetünk környezeti ártalmakról, de egy belső helyszínen történő forgatás is lehet nagyon balesetveszélyes.

Szabadtéri felvételeknél az időjárási viszonytagságokat említhetjük, előfordul, hogy az anyag szándékosan kedvezőtlen időjárási viszonyok mellett kell –akár többször egymás után- felvenni.

Néha a szereplőkkel együtt az operatőrnek is „nyaktörő” mutatókat kell végrehajtani. A forgatási helyszín és annak berendezési tárgyai, kellékei (állványok, lecsüngő lámpák, gyorsan száguldó közlekedési eszközök..) számtalan baleseti forrást rejtenek. A filmekben, éppúgy, mint a való életben bármi előfordulhat, a helyszínek és eszközök, jelentek gyakran valóságosak, nem csak díszletként szolgálnak.

Milyen egészségügyi követelményeket támaszt ez a szakma?

Fontos tudni, hogy minden foglalkozásnak szigorú egészségügyi alkalmassági feltételei vannak.

A fontosabb szempontok közül néhányat kiemelünk, tájékoztató jelleggel:

- jó látás,
- ép színlátás,
- teljes látótér és térlátás,
- karok, kezek, ujjak fokozott használata,
- fokozott figyelem,
- együttműködés.

A foglalkozás gyakorlása során felmerülő kockázati tényezők:

- érzelmi megterhelés,
- váltakozó munkahely, gyakori utazás,
- túlmunka, nyújtott műszak.

Milyen egyéb tulajdonságok megléte kedvező ebben a szakmában?

Rendkívül nagy lelkiismeretességet, kitartást és fegyelmet követel ez a munka. Annak elfogadását, hogy rendezői utasításra egy jelenet akkor is kikerülhet a filmből, ha az operatőr a film legjobbjaként értékeli azt. Az operatőri munka a mindenből a legjobbat kihozni vágyó ember törekvését igényli. Előfeltétele a kifinomult esztétikai érzék, a nagyon gazdag és egyéni képi látásmód. A stáb tagjaival való kapcsolattartásban, egy jelenet előzetes szóbeli felvázolásakor elengedhetetlen a kifejező, szabatos előadásmód, a kifogástalan szaktudás és a gazdag szókincs.

A kreatív, ötletgazdag emberekből lehet jó operatőr, akiket a gondolatok képi megfogalmazása foglalkoztat. Nagyon jó beleérző képességre van szüksége az operatőrnek ahhoz, hogy szót értsen a film szereplőivel és egy általa megmutatni kívánt karaktert valóban hitelesen ábrázoljon. Fontos a nyitottság, eredetiség és a rugalmasság. A jó operatőr kiváló kéz- szem koordinációval szín- és térlátással rendelkezik.

Elengedhetetlen a jó konfliktustűrő és együttműködő képesség, mert maradandó alkotás csak akkor születhet, ha a stáb minden tagja tudása maximumát nyújtva csapatban dolgozik a forgatáson.

Milyen tantárgyakban kell jó eredményt elérni ehhez a szakmához?

A szakma eredendően a látványhoz kötött, tehát fontos az egyéni, kreatív látásmód, a rajz és vizuális tárgyak és az irodalom szeretete. Szorosan a szakmához kapcsolódik a művészettörténet tárgya és a történelem, a történelmi helyszínek, korok, emberek megfelelő ismerete is. Ennek kapcsán megemlíthetjük még a társadalomismeret és szociológia tárgyakat. A szakma jellege miatt fontos egy vagy több idegen nyelv ismerete. A megfelelő erőnlét szükségessége miatt kedvező, ha a testnevelés órák sem okoznak különösebben nagy megerőltetést.

Milyen érdeklődési kör a legelőnyösebb ebben a szakmában?

Az operatőr szakmát választó emberek alapvetően művészi beállítottságúak, akiket maga a vizuális élmény érdekel. Olyan emberek, akiknek fejében megelevenednek a regények szereplői, akik azonnal látják a helyszínt, elképzelik a csatajelenetet, vagy egy érdekes

arcot, alakot az olvasott élmények alapján. A filmkészítés, filmművészet és fotózás iránt fogékony emberek ők, akik elgyönyörködnek egy- egy szépen fényképezett, nagy hatású jelenet láttán. Nyitott és érdeklődő beállítottságú emberek, akik szeretnének gondolatokat, hangulatokat, érzéseket, vagy éppen fontos információkat közölni, dokumentálni a megjelenített kép által. A jó operatőr rendszerező, tervszerűen gondolkodó ember, aki képes összehangolni, koordinálni több ember munkáját.

Olyan útkereső, kísérletező ember, akit érdekelnek a világ eseményei és maga az ember, fogékony az újra és könnyen alkalmazkodik a változatossághoz.

Szakképzés

Az operatőr **szakképesítés célja**, a mozgóképi kifejezés valamennyi felvevő és képrögzítő technikai eljárásával önálló fényképezési feladatok megoldására alkalmas szakemberek képzése, akik rendelkeznek az ehhez szükséges képi látásmóddal, kompozíciós érzéssel. A rendezői szándékhoz alkalmazkodva bármely műfajban meg tudják teremteni a film vagy televíziós játék megkívánt képi világát.

Előképzettség

Az iskolarendszeren kívüli képzésben való részvétel előfeltétele legalább középfokú iskolai képzettség.

Képzési idő

A felsőfokú szakképesítés 40 százalékában gyakorlati képzés folyik. Képzési idő 10 félév.

A szakképzés elméleti és gyakorlati tárgyai

Filmtörténet, Politológia, Szociológia, Szociálpszichológia alapok, PR ismeretek; Operatőri ismeretek, Vágáselmélet; Kommunikációelmélet, Sajtó- és műfajismeret, Televíziós újságírás és dramaturgia, Videotechnika, hangtechnika, Produceri ismeretek, sajtójog, szerzői jog, vállalkozási ismeretek, Szerkesztői gyakorlat és beszédművelés, Operatőri gyakorlat, Montírozási gyakorlat.

A képzés során félévenként írásbeli és szóbeli vizsgák vannak. A képzést vizsgafilm készítése, majd az állami vizsgabizottság előtti vizsga zárja le. A végzett hallgatók középfokú szakképzettséget igazoló bizonyítványt kapnak.

Kapcsolódó foglalkozások

Fényképész, fotó- és mozgófilm laboráns

A szakképesítéssel betölthető munkakörök

Fotóriporter,

Kameraman,

Fotóillusztrátor,

Operatőr.

A szakmával kapcsolatos további információk részletesen a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet: www.nive.hu honlapján található, Szakképzési dokumentumok címszó alatt.

Továbbképzési, szakmai lehetőségek

A szakma iránt érdeklődők a Színház- és Filmművészeti Egyetem film- és televízió operatőr szakán folytathatnak felsőfokú tanulmányokat. Egyetemi szintű nappali tagozatos alapképzés képzési ideje 10 félév. A legalább két tanévet elvégzett hallgatót a vizsgabizottság a gyakorlati vizsga szakmai minősítése alapján operatőrasszisztensi képesítéssel az intézményből elbocsáthatja. A harmadik tanév végén a hallgató szakmai minősítéssel a főiskolai szintű kameraman szakon záróvizsgára bocsátható. Az 5. év végén diplomás operatőr szakképesítés szerezhető.

Szakmai gyakorlat és szakmai továbbképzés az Európai Unióban

Az alábbi honlapon különböző nemzeti és nemzetközi oktatási-képzési pályázati programok találhatóak. Így többek között az Európai Bizottság Socrates oktatási és Leonardo da Vinci szakképzési programjai, valamint a felsőoktatásban résztvevők közép-európai CEEPUS programja.

A honlap információt nyújt a felsőoktatási rendszereket támogató Tempus III. és az Erasmus Mundus programokról, valamint az Európai Unió Kutatási és Technológiafejlesztési Keretprogramjának lehetőségeiről.

Elérhetőség: www.tka.hu

Kereseti lehetőségek:

Az egyes foglalkozások átlagkereseti statisztikáját – több évre visszamenőleg – az Állami Foglalkoztatási Szolgálat honlapján teszi közzé, a Statisztika menüpontban (egyéni bérek és keresetek statisztikája).

Elérhetőség: www.afsz.hu

Elhelyezkedési lehetőségekről tájékozódhat az Állami Foglalkoztatási Szolgálat kirendeltségein, a www.afsz.hu internetes elérhetőségen, vagy mobiltelefonon a <http://wap.afsz.hu> linken.

Az operatőr foglalkozást bemutató **pályaismertető film** elérhető az Állami Foglalkoztatási Szolgálat www.afsz.hu, valamint a Nemzeti Pályainformációs Központ www.npk.hu, továbbá az e-pálya www.epalya.hu internetes elérhetőségeken.

Kiadja: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal

Felelős kiadó: Pirisi Károly főigazgató

Ez a kiadvány az Európai Unió és a Magyar Állam társfinanszírozásával 2005-ben készült. Aktualizálva 2008-ban. A jelen dokumentum tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Bizottság a tárgyra vonatkozó hivatalos véleményét.